

С.В. Агароднікава, К.У. Петрыкевіч (Мінск)

АСПЕКТЫ ПРАЦЫ НАД ПРАФЕСІЙНЫМ ТЭКСТАМ СА СТУДЭНТАМІ ЭКАНАМІЧНЫХ ВНУ

Праграма курса беларускай мовы ў эканамічных ВНУ ставіць на мэце даць характарыстыку сістэмы беларускай літаратурнай мовы на сучасным этапе яе развіцця. Студэнты павінны дасканала авалодаць лексікай, граматыкай, стылёвай рацыянальнасцю роднай мовы, умець выбраць самыя дакладныя і пераканаўчыя сродкі для правільнага выказвання сваіх думак. Таксама праграма курса беларускай мовы прадугледжвае (і менавіта гэтаму надаецца найбольшая ўвага) навучанне мове спецыяльнасці. Апошняе патрабуе ад выкладчыкаў умення трапна спалучаць і выкарыстоўваць традыцыйныя і наватарскія метадычныя прыёмы і сродкі ў працэсе вывучэння адметных асаблівасцей мовы навуковага стылю.

У сваёй аснове навуковая мова – гэта пісьмовая мова, падпарадкаваная нормамі. Адцягнута-абагульняльны характар навуковай мовы падкрэсліваецца ўключэннем вялікай колькасці паняццяў, выкарыстаннем спецыяльных лексічных адзінак пасіўных канструкцый (*металы лёгка рэжуцца*). Шырока ўжываюцца дзеясловы, што маюць адцягнута-абагульненае значэнне, абстрактныя назоўнікі. Выкарыстоўваюцца канструкцыі, што падкрэсліваюць суадносіны паміж часткамі выказвання: пабочныя словы, вялікая колькасць прыназоўнікаў, што выражаюць розныя адносіны і дзеянні (*дзякуючы, у сувязі і інш.*).

Лексічны склад навуковага стылю характарызуецца аднароднасцю, адсутнічае лексіка з эмацыйна-экспрэсіўнай афарбоўкай. Шмат абстрактнай лексікі (*сістэма, перыяд, выпадак*). У тэкстах навуковага стылю выкарыстоўваюцца складанаскарочаныя словы, абрэвіятуры.

У сінтаксісе выкарыстоўваюцца складаныя сказы з дзеепрыметнікамі, дзеепрыметнымі і дзеепрыслоўнымі зваротамі, простыя сказы тыпу *што ёсць што (вадарод ёсць газ)*, безасабовыя сказы. Адметнай асаблівасцю навуковай мовы з'яўляецца ўжыванне роднага склону назоўнікаў. Гэта выклікана неабходнасцю паслядоўных дзеянняў пры апісанні і характарыстыках, тлумачэнні.

Для замацавання вышэйназваных унармаваных сродкаў розных раздзелаў беларускай мовы вельмі паказальнай з'яўляецца праца з тэкстам. Разгледзім для прыкладу наступны ўрывак з перакладзенага эканамічнага тэксту: "...Камерсант павінен клапаціцца аб забеспячэнні прадпрыемства матэрыяламі з мінімальнымі затратамі, таму яму патрэбна поўная

інфармацыя аб цэнах на тавары і тарыфах на паслугі. Калі ва ўмовах прымянення толькі фіксаваных цэн іх можна было атрымаць з дзеючых прэйскурантаў, то зараз гэта праблематычна. Вырабнікі нават у кантрактах указваюць прыблізную цану, што ўдакладняецца толькі ў момант рэалізацыі прадукцыі. Доступ прадпрыемстваў да такой інфармацыі абмежаваны, а знайсці яе можна ў перыядычных выданнях, даведніках і іншых крыніцах”.

Студэнтам можна прапанаваць наступныя заданні: знайсці ў тэксце абстрактныя назоўнікі; падкрэсліць словазлучэнні, што змяшчаюць назоўнікі ў форме роднага склону; запісаць асобныя сказы з дзеепрыметнымі словазлучэннямі.

Спецыяльныя словы і тэрміны служаць зыходным матэрыялам для развіцця навыкаў атрымання інфармацыі з навуковага тэксту, таму, каб папоўніць лексічны запас, студэнты з дапамогай выкладчыка складаюць слоўнік найбольш распаўсюджаных у тэксце эканамічных тэрмінаў, вылучаючы ўласнабеларускія адпаведнікі (спонсор – фундатар, потребитель – спажывец, налог – падатак).

Увогуле, усё вышэйпададзенае пераконвае: праца з прафесійным тэкстам дапамагае студэнтам авалодаць сродкамі навуковага стылю.